

SOCIALINĖS ANTROPOLOGIJOS IR ETNOLOGIJOS STUDIJOS

LIETUVOS

15(24)
2015

ETNOLOGIJA

LITHUANIAN ETHNOLOGY

STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY AND ETHNOLOGY

**FRAGMENTUOTI IDENTITETAI IR
SOCIOKULTŪRINĖS MAŽUMOS**

Sudarytojai VYTIS ČIUBRINSKAS ir JONAS MARDOSA

**FRAGMENTED IDENTITIES AND
SOCIOCULTURAL MINORITIES**

Edited by VYTIS ČIUBRINSKAS and JONAS MARDOSA

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

LI
LEIDYKLA

VILNIUS 2015

Leidybą finansuoja
LIETUVOS MOKSLO TARYBA
NACIONALINĖ LITUANISTIKOS PLĖTROS 2009–2015 METŲ PROGRAMA
Sutarties Nr. LIT 7-53

REDAKcinĖ KOLEGIJA

Vytis Čiubrinskas (vyriausiasis redaktorius)
Vytauto Didžiojo universitetas

Auksuolė Čepaitienė
Lietuvos istorijos institutas

Jonathan Friedman
École des Hautes Études en Sciences Sociales
Kalifornijos universitetas, San Diegas

Neringa Klumbytė
Majamio universitetas, Ohajus

Orvar Löfgren
Lundo universitetas

Jonas Mardosa
Lietuvos edukologijos universitetas

Žilvytis Šaknys
Lietuvos istorijos institutas

REDAKcinĖS KOLEGIJOS
SEKRETORĖ

Danguolė Svidinskaitė
Lietuvos istorijos institutas

Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos – etnologijos ir socialinės/kultūrinės antropologijos mokslo žurnalas, nuo 2001 m. leidžiamas vietoj tęstinio monografijų ir studijų leidinio „Lietuvos etnologija“. Jame spausdinami moksliniai straipsniai, konferencijų pranešimai, knygų recenzijos ir apžvalgos, kurių temos pirmiausia apima Lietuvą ir Vidurio/Rytų Europą. Žurnalas siekia pristatyti mokslo aktualijas ir skatinti teorines bei metodines diskusijas. Tekstai skelbiami lietuvių arba anglų kalba.

Redakcijos adresas:
Lietuvos istorijos institutas
Kražių g. 5
LT-01108 Vilnius

Tel.: + 370 5 262 9410
Faks: + 370 5 261 1433
El. paštas: etnolog@istorija.lt
v.ciubrinskas@smf.vdu.lt

Žurnalas registruotas:
European Reference Index for the Humanities (ERIH)
EBSCO Publishing: Academic Search Complete, Humanities International Complete,
SocINDEX with Full Text
Modern Language Association (MLA) International Bibliography

TURINYS / CONTENTS

<i>Pratarmė</i> (Vytiš Čiubrinskas)	5
<i>Foreword</i> (Vytiš Čiubrinskas)	7

Straipsniai / Articles

Fragmentuoti identitetai ir sociokultūrinės mažumos / Fragmented Identities and Sociocultural Minorities

Christian Giordano

Fragmented Identities: The Case of Penang's Malaysian-Chinese	9
Fragmentuoti identitetai: Penango Malaizijos kinų atvejo analizė. Santrauka	24

Kristina Šliavaite

Kalba, tapatumas ir tarpetniniai santykiai Pietryčių Lietuvoje: daugiakultūriškumo patirtys ir iššūkiai kasdieniuose kontekstuose	27
Language, Identity and Inter-Ethnic Relations in Southeastern Lithuania: Experiences and Challenges of Multiculturalism in Everyday Contexts. Summary	49

Darius Daukšas

Valstybės teritorialumas ir tautinės mažumos: Lenko kortos atvejis	53
State Territoriality and Ethnic Minorities: The Case of the Polish Card. Summary	67

Katarzyna Wójcikowska

Ethnic Socialisation in the Experiences of Students and Graduates of the Lithuanian Minority in Poland	69
Lietuvių mažumos Lenkijoje studentų ir baigusiujų studijas etninės socializacijos patirtis. Santrauka.....	96

Žilvytis Šaknys

Karaimų kalendorinės šventės valstybinių švenčių aspektu	99
Karaim Calendar Holidays in the Context of State Holidays. Summary	123

Jonas Mardosa

Simboliniai patiekalai Pietryčių Lietuvos lenkų velykinėse apeigose ir papročiuose XX a. antroje pusėje – XXI a. pradžioje	129
Symbolic Easter Dishes of the Poles in Southeastern Lithuania in the Second Half of the 20th Century and the Beginning of the 21st Century. Summary.....	151

Kiti straipsniai / Other Articles*Asta Vonderau*

- The Downside of Transparency: Europeanization, Standardization and Disobedient Markets at the Margins of Europe155
 Neigiami skaidrumo aspektai: europeizacija, standartizacija ir maištingos turgavietės Europos pakraščiuose. Santrauka 175

Gintarė Dusevičiūtė

- Jorė: (re-)konstrukcija ar tradicijų tęsa? 177
 Jorė: (Re-)construction or Continuity of Traditions? Summary 201

Recenzijos ir apžvalgos / Reviews

- Guntis Šmidchens. The Power of Song: Nonviolent National Culture in the Baltic Singing Revolution (*Ainė Ramonaitė*) 205
 Soviet Society in the Era of Late Socialism 1964–1985. N. Klumbyte, G. Sharafutdinova (eds.) (*Ida Harboe Knudsen*) 208
 Loreta Martynėnaitė. Kraštovaizdžio konstravimas: gėlių darželiai Lietuvoje XX a. – XXI a. pradžioje (*Laima Anglickienė*) 212
 Nijolė Pliuraitė-Andrejevienė. Lietuvos vaikų žaislai (*Auksuolė Čepaitienė*) ... 215
 Семья и этничность в Литве. Современный взгляд в минувший век. М. Ю. Мартынова, М. Я. Устинова и др. (ред.) (*Petras Kalnius*) 218
 Традиционная мастацкая культура беларусаў 3: Гродзенскае Панямонне 1–2. Т. Б. Варфаламеева (рэд.) (*Jonas Mardosa*) 225

Konferencijos / Conferences

- EASA 2014 m. konferencija „Bendradarbiavimas, intymumas ir revoliucija – naujovės ir tęstinumas susipynusiame pasaulyje“ (*Daiva Repečkaitė*) 229
 SIEF darbo grupės „Ritualiniai metai“ konferencijos Insbruke ir Kazanėje (*Skaidrė Urbonienė*) 232
 2-oji tarptautinė konferencija „Balkanai ir Baltijos šalys vieningoje Europoje: istorija, religija, kultūra II“ 2014 m. (*Aušra Kairaitytė*) 235
 Tarptautinė konferencija „Savas ir kitas šiuolaikiniuose tyrimuose“ (*Inga Zemblienė*) 238
 Tarptautinė konferencija „Šventės mieste“ (*Danguolė Svidinskaitė*) 240

Tyrinėjimų projektai ir programos / Research Programmes

- Tyrinėjame *sava* ir *kita* (*Vida Savoniakaitė*) 245

Nijolė Pliuraitė-Andrejevienė.
Lietuvos vaikų žaislai. Vilnius: Versus Aureus, 2012. 336 p.: iliustr.

Muziejaus eksponatai lankytojams yra unikalūs. Antropologai teigia, kad tarp žmonių ir daiktų muziejuje užsimezga abipusis daugiareikšmis ryšys. Ekspوناتai kalba lankytojams, su jais bendrauja, juos informuoja, pateikia savo prasmes ir vertes, sukelia jausmus. Tačiau ne mažiau nei lankytojams, eksponatai ir muziejų objektai yra iškalbingi ir muziejų darbuotojams, kuratoriams, rinkinių sudarytojams. Objektai ir daiktai juos įtraukia į ilgalaikius socialinius santykius, praktikas ir procesus, pririša prie savęs įvairiausiais būdais – istorijomis, technikomis, estetika, neišbaigtumu ir tais vis naujais klausimais, kuriuos jie užduoda muziejininkui kiekvieną kartą, kai tik jis atsako į ankstesnius.

Nijolės Pliuraitės-Andrejevienės knyga *Lietuvos vaikų žaislai* patvirtina tą trauką, kurią patiria muziejininkas, ėmęs domėtis viena tema. Gražiai išleistas, gausiai ir puikiai iliustruotas veikalas, kaip teigia jo autorė, yra ilgamečio tyrimo rezultatas. Vien tik pažvelgus į literatūros sąrašą, galima rasti vienuolika autorės pozicijų vaikų žaislų tema. Pridėjus Vacio Miliaus *Lietuvių etnologijos bibliografijoje* fiksuotus N. Pliuraitės-Andrejevienės darbus, jų būtų dar daugiau. Pirmosios jos publikacijos prasideda etnografiniu klausimynu „Žaislai ir žaidimų priemonės“ ir straipsniais iš lauko tyrimų 1989 ir 1990 metais apie mechaninius ir riedančius vaikų žaislus. Nuo tada žaislų tema neapleido autorės. Su metais tyrimas plėtėsi, apimdamas ir kitas temines sritis, sureikšminančias ne tik žaislus, jų fabrikines ir liaudiškas atmainas ar klasifikaciją, bet ir jų meistrus bei gamintojus, žaislų vietą Lietuvos kaimo ir miesto kultūroje, suaugusiųjų požiūrį į

vaikų žaislus ar vaiko socializacijos aspektus. Plėtėsi, keitėsi, o tiksliau, savitai formavosi ir etnografinės medžiagos rinkimo metodika. Vis dėlto pagrindinis muziejinis kolekcinis interesas liko nepakitęs.

N. Pliuraitė-Andrejevienė yra muziejininkė, dirbanti Lietuvos liaudies buities muziejuje. Jos tiesioginis darbas susijęs su rinkinių kaupimu, tvarkymu, dokumentavimu ir eksponavimu, vertinimu ir analizavimu. Knyga *Lietuvos vaikų žaislai* atskleidžia, kad žaislų ir žaidimų temą ji mato kaip muziejinės veiklos ir domėjimosi dalį. Apie tai liudija medžiagos rinkimo būdas, straipsniai ir ekspertinė patirtis. Todėl savaime suprantama, kad šio darbo objektas, kaip pažymima knygos įvade, yra materialūs ir daiktiški vienetai – XIX a. pabaigos – XX a. pirmosios pusės lietuvių, daugiausia valstiečių, nefabrikinės gamybos žaislai. N. Pliuraitė-Andrejevienė juos nagrinėja remdamasi ikonografiniais duomenimis, rašytiniais šaltiniais ir daiktiniais objektais. Pastarieji – tai XIX a. pabaigos ir XX a. pradžios eksponatai, saugomi Lietuvos muziejuose (1433 vienetų), nuo kurių prasideda ir ties kuriais apsisotoja knygos pasakojimas. Jį tikslingai papildoma gausios ir įvairios iliustracijos, kurios yra neatskiriama to pasakojimo dalis, autorei padedanti atskleisti daugybę medžiaginiame objekte, atrodytų, akivaizdžiai nematomų dalykų – klasifikaciją, gamybą, naudojimą, žaidimą ar geografinį paplitimą. Akivaizdu, kad šios knygos pasakojimas nėra vien tik žodinis, iliustracijos muziejininkams eksponatams ir daiktams taip pat suteikia progą kalbėti.

Tačiau norėtusi atkreipti dėmesį į tai, kad autorė knygos įvade pristatydama tyrimo šaltinius teigia, jog svarbiausia čia yra ne daiktai ir muziejų eksponatai, bet žinios, gautos 1988–2010 m. lauko tyrimų metu bendraujant su pateikėjais įvairiose Lietuvos vietovėse. Apibūdinama lauko tyrimus ji paaiškina savitą jų

pobūdį, kuris randasi iš autorės ir tyrėjos siekio bei nusistatymo nepaleisti iš aki-račio konkretaus ją dominančio objekto – žaislo. N. Pliuraitė-Andrejevienė rašo, kad su pateikėjais ji bendraudavo laisva forma arba užduodavo jiems klausimus pagal klausimyną. Kertinis šio bendravimo momentas būdavo prašymas pateikėjo pagaminti žaislą, kuriuo jis žaidė vaikystėje. Ji čia pat tiesiogiai stebėdavo ir fiksuodavo, kaip jis daromas, arba, jei žaislo gamyba užtrukdavo, aprašydavo vėliau dar kartą apsilankiusi ir pasišnekėjusi su pateikėju. Autorė pabrėžia, kad taip buvo gaunamos žinios, o muziejus įsigydavo eksponatą – pateikėjo pagamintą žaislą. Tačiau ji pastebi ir tai, kad taip gautas muziejinis eksponatas nėra originalus, bet yra prieš daugelį metų gyvavusio „žaislo kopija“ (p. 20).

Norėtusi kiek stabtelėti ties šiuo aspektu, daug svarbesniu nei vien tik būdas gauti žinių ar įgyti eksponatą. Tai, ką taip pagamina pateikėjas, o autorė vadina „žaislo kopija“, vargu ar yra kopija visuotinai suprantama prasme – tai yra daiktas, tiksliai padarytas pagal pirminį pavyzdį. Juk pateikėjas neturi jokio pirminio daiktiško pavyzdžio, kurį jis tiksliai kopijuotų. Tyrėjos paskatintas pateikėjas gamina naują objektą ir daiktą – naują žaislą, neturintį konkretaus ir materialaus prototipo, išskyrus tą, kuris glūdi pateikėjo atmintyje. Tad šis dirbinys nėra pirminio objekto pakartojimas, kopija ar replika. Jis yra daiktas, pateikėjo pagamintas naujai, remiantis jo žiniomis ir prisiminimais. Žaislas yra pateikėjo žinių ir jo vaikystės žaidybinių situacijų pakartojimas, medžiagiškai įprasminamas prisiminimas, o ne žaislo kopija. Vis dėlto akivaizdu ir tai, kad laiko ir konteksto atžvilgiu taip padarytas žaislas nėra originalus, nes yra atsiradęs ne iš dabarties gyvenimiško poreikio, techninių galimybių, idėjų, vaizdinių, vertybių, situacijų, kuriose randasi reikalas pasidary-

ti tokį žaislą. Jis pagamintas muziejininkei paskatinus ir yra muziejaus ir etnografinio tyrimo, bet ne žaidimo – tos autentiškos situacijos ir konteksto – dalis. Būtent šiuo požiūriu taip pagamintas dirbinys ir žaislas iš tiesų yra kopija. Bet tai daiktinė „žinių kopija“. Beje, panašiai atsitinka ir visais kitais lauko tyrimo atvejais tyrėjui bendraujant su pateikėjais ir gilinantį į kokią nors temą, kai jo klausimai suteikia postūmį pateikėjui prisiminti, pagalvoti ir pakartoti jau žinomus dalykus. Tokie pateikėjo atsakymai ir pasakojimai, lygiai taip pat kaip ir tas padarytas žaislas, yra jo ankstesnio žinojimo kartotė, turinti šiuo atveju sakytinį, o ne daiktinį pavidalą. Taip atsitinka ir įvykių, reiškinių ar objektų rekonstravimo atvejais, muziejų plačiai taikomais pateikiant visuomenei savo sukauptas žinias.

N. Pliuraitė-Andrejevienė yra ne kartą minėjusi, kad toks žinių ir eksponatų kaupimo būdas radosi iš muziejinės praktikos ir poreikio, nes žmonės Lietuvoje dėl įvairiausių priežasčių yra išsaugoję labai nedaug senųjų savo žaislų. Tačiau jo taikymas suteikia erdvės įvairiausiems metodologinio ir dalykinio pobūdžio svarstymams ir diskusijoms, reikšmingiems gerokai platesnei nei šis tyrimas prasme. Nuodugnus tyrimo aspektų atskleidimas ir aptarimas knygoje būtų suteikęs vertingos informacijos ne tik apie žaislą, žaidimą ir jų socialines prasmes, bet ir apie tai, kas yra muziejinis objektas, etnografinis tyrimas ar jo metu gaunamos žinios. Tačiau gaila, kad autorė visa tai apibūdino lakoniškai, keliais sakiniiais vienoje pastraipoje, visiškai neišplėtojusi savosios prieigos, tyrimo eigos, atvejų ir tos gausybės medžiagos bei patirties, kurią, galima įsivaizduoti, ji įgijo tyrimų metu.

Muziejų rinkinius visuomenei galima pristatyti įvairiai. Šalia pastovios ekspozicijos ar parodos dažni yra leidiniai-katalogai. N. Pliuraitė-Andrejevienė nenuėjo

šiuo keliu. Jos knyga nėra žaislų katalogas. Tai, kaip įrašyta knygoje, yra monografija, kuri siekia nagrinėti ir atskleisti žaislo reikšmę XIX a. pabaigos ir XX a. pirmosios pusės Lietuvos kultūroje ir prisidėti prie vaikystės kultūros tyrimų agrarinėje visuomenėje (p. 14). Pirmieji du skyriai „Lietuviški žaislai“ ir „Žaislas vaiko gyvenime“ skirti būtent socialiniams ir kultūriniais aspektams nagrinėti. Žaislai ir žaidimai, jų pobūdis, išsigijimas, gamyba ir prasmės čia nagrinėjami atsižvelgiant į situacijas, socialinį kontekstą, vaikų amžiaus grupes, žiūrint į žaislus iš vaikų ir suaugusiųjų pusės, sureikšminant auklėjimo ir socializacijos aspektus ir bruožus, taip pat pažvelgiant ir į tai, kaip žaislai, o tiksliau, „liaudiški“ žaislai, tapo konceptualizuoti nacionalinės kultūros perspektyvoje. Vis dėlto kartais kyla abejonių dėl temos dėstymo eigos, taip pat probleminės prieigos. Pavyzdžiui, skyrius „Lietuviški žaislai“ yra pirmas ir įdėtas pirma skyriaus „Žaislas vaiko gyvenime“. Tai, atrodo, neatitinka socialinių ir kultūrinių žaislo prasmių logikos ar chronologijos. Bet galbūt tai būdas iškelti klausimą ar priartinti temą prie šios dienos? Gaila, bet visa tai liko nepaaiškinta ir palikta skaitytojo spėlionėms.

Kitas klausimas – N. Pliuraitė-Andrejeviene teigia tyrinėjanti liaudiškus žaislus agrarinėje visuomenėje. Galima manyti, kad tiriamąjį dėmesį ji skiria tik valstietiskajai kultūrai. Tačiau tai, kad žaislo prasmes vaiko gyvenime autorė nagrinėja atsižvelgdama į skirtingas socialines aplinkas – valstietiską, amatininkų ir tarnautojų, – kaip ir tai, kad ji įvertina liaudiškų žaislų „nacionalizavimą“ tautinės kultūros kontekste, liudija, jog turima omenyje visa visuomenė be skirties tarp kaimo ir miesto, kuri yra tokia dažna lietuvių etnografijoje. Tad galima spėti, kad sąvoka „agrarinė visuomenė“ čia supranta ekonomine ir pragyvenimo būdo, o ne luomine prasme. Kita vertus, galbūt žais-

las ir žaidimas, kaip ir vaikų mokymas ir mokymasis, priklauso gyvenenos sritims, kurios sieja, o ne skiria kaimo ir miesto aplinkas. Tai nereiškia, kad nebuvo skirtumo tarp kaimo ir miesto vaikų žaidimų ir žaislų – autorė parodo, kad buvo. Bet ji taip pat parodo, kad žaislai ir žaidimai laisvai judėjo tarp miesto ir kaimo vaikų, juos vienodai traukdami savo įdomumu ir vaizdiniais.

Didžiausią knygos dalį N. Pliuraitė-Andrejeviene skiria tam konkrečiam medžiaginiam objektui – žaislui, nuodugniai ir etnografiškai apibūdinama jį ir su juo susijusius aspektus (p. 49–281). Jos analizės gilumoje glūdi klasifikacija, paremta žaislo trimis „fizinėmis“ mechaninėmis ypatybėmis – sukelti garsą, judėti ir nejudėti. Tos trys pagrindinės žaislų grupės taip ir įvardytos: garsiniai, judantys ir nejudantys žaislai. Jos skirstomos į pogrupius pagal būdus, kuriais išgaunamos tos ypatybės. Garsinių žaislų grupėje autorė išskiria tokius pogrupius: savaskambiai, pučiamieji ir styginiai žaislai. Judantieji žaislai suskirstyti į tokius pogrupius: inertiniai, traukomieji, švytuokliniai, sukamieji, riedantieji, sūpynės, malūnėliai, ginklai, transporto priemonės. Netikėta, bet šioje grupėje klasifikacija, pagrįsta „fizinėmis“ žaislo savybėmis, ima ir subyra. Tai liudija pogrupiai, pavadinti: „malūnėliai“, „ginklai“ ir „transporto priemonės“. Kaip ir kiti šios grupės žaislai, jie galėtų būti klasifikuojami pagal judesio išgavimo būdą, tačiau jų grupavimo pagrindu tampa naujas kriterijus – paskirtis ir dalykas. Taip netikėtai atsiradęs kriterijus tampa reikšmingas ir kitos – trečiosios grupės žaislams skirstyti į pogrupius. Nejudantieji žaislai skirstomi būtent pagal paskirtį ir dalyką: gyvūnai, darbo įrankiai, namų apyvoka, baldai, statiniai, lėlės ir skulptūrėlės, drabužiai ir apavas, galvosūkių. Tai žaislai, reprezentuojantys žmogui artimą gyvenimišką aplinką ir vietinę kultūrą.

Apibendrinant vis dėlto norisi pažymėti tai, kad N. Pliuraitės-Andrejevienės klasifikacijoje visais atvejais yra įvertinamas žaislų materialumas – forma, medžiaga ir „fizinės“ ypatybės. Žaislo medžiagiškumas pabrėžiamas ne tik juos klasifikuojant, bet ir apibūdinant gamybą ir žaidimą jais, smulkiai aprašant jų technines ypatybes. Objekto daiktiškumą monografijoje pabrėžia ir gausios, raiškios ir spalvotos šio leidinio iliustracijos: fotografijos, piešiniai, duomenis sisteminančios lentelės ir žemėlapiai. Akivaizdu, kad žaislas, tas vaikams taip rūpintis daiktas, būtent taip laiko prikaustęs autorės tiriamąjį dėmesį.

N. Pliuraitės-Andrejevienės knyga *Lietuvos vaikų žaislai* yra muziejinis pasakojimas apie etnografinius žaislus Lietuvoje. Tai gausios, lauko tyrimų metu surinktos ir muziejuose esančios medžiagos pristatymas, atskleidžiantis, kas yra žaislas lietuvių liaudiškojoje kultūroje, kokie jo medžiaginiai pavidalai ir socialinės prasmės. N. Pliuraitė-Andrejevienė išvadose teigia, kad vaikų ir jų žaislų pasaulis yra neatskiriama suaugusiųjų pasaulio, lokals, etninės ir tautinės kultūros dalis. Ir tuo pat metu knygoje ji parodo, kad žaislas yra savitas, anksčiau menkai pastebėtas etnografinis muziejinis eksponatas.

Auksuolė Čepaitienė
Lietuvos istorijos institutas

Семья и этничность в Литве. Современный взгляд в минувший век. М. Ю. Мартынова, М. Я. Устинова и др. (ред.). Москва: ИЭА РАН, 2014. 187 с.

Kitų šalių etnologų ir antropologų moksliniai straipsniai lituanistine tematika jau tapo įprastu reiškiniu. Tačiau užsienio autorių stambesnių veikalų, narpliojančių dabartinės arba praėjusių epochų Lietuvos etniškumo arba kultūrinio gyvenimo ypatybes, pasirodymas visada verčia suklusti ir pažvelgti į juos atidesniu žvilgsniu.

2014 m. Rusijos mokslų akademijos N. Miklucho-Maklajaus etnologijos ir antropologijos institutas išleido kolektyvinę monografiją „Šeima ir etniškumas Lietuvoje. Dabartinis žvilgsnis į praėjusį amžių“. Tiesa, nesuklystume veikalą pavadinę tarptautinio bendradarbiavimo produktu, ir ne vien todėl, kad tarp penkių knygos autorių užsieniečių yra ir vienas

tyrinėtojas iš Lietuvos. Išėjusi knyga yra plataus etnosociologinio Lietuvos gyventojų kaimo ir miesto šeimos tyrimo, kurį XX a. devintajame dešimtmetyje bendrai vykdė Rusijos ir Lietuvos etnologai, rezultatas (projekto vadovė Mara Ustinova). Recenzuojama knyga skirta Lietuvos miesto gyventojų šeimai. Tai jau antra šio projekto medžiagos pagrindu išleista knyga – pirmoji, skirta Lietuvos kaimo gyventojų šeimai, taip pat išleista Maskvoje 1989 m. (Устинова М. Я., Мардоса Й. А. (ред.). 1989. *Современная сельская семья в Литовской ССР*. Москва: Институт этнографии АН СССР, 188 с.). 2014 m. išleistoje knygoje įvadinį straipsnį parašė Marina Martynova ir Mara Ustinova. Pastaroji taip pat parašė tris pirmuosius monografijs skyrius: „Etninė ir socialinė-demografinė miesto šeimų charakteristika“, „Šeimos vidaus santykiai, darbo ir pareigų pasiskirstymas tarp sutuoktinių“, „Vaikai ir kultūros tradicijų perdavimas tarp kartų“. Skyrių „Kultūros vartojimas ir laisvalaikio